

بسم الله الرحمن الرحيم

موضوع: بررسی رویکرد فرهنگی زنان و حفظ هویت آنان در انقلاب

طلبه: راضیه حسنوند طرهانی

چکیده

انقلاب ایران بیشتر از هر عنوانی با نام «انقلاب اسلامی» مطرح شده است. بسیاری از تحلیلگران انقلاب، آن را انقلابی مردمی یا مردم گرا می دانند. محور مهم انقلاب اسلامی ایران که از ویژگی الهی بودن انقلاب سرچشمه می گیرد، نقش دین، عالمان دینی و رهبری و هدایت انقلاب توسط امام خمینی است. طراح و معمار کبیر انقلاب اسلامی همواره با تأکید بر پیوند عمیق و ناگسستنی انقلاب اسلامی ایران با آموزه های اسلامی و تعالیم دینی بر استثنایی بودن آن تأکید می نمود. این انقلاب با رهبری و هدایت عالمان دینی آغاز شد و به سرانجام رسید (مطهری، مرتضی ۱۳۸۹). در رأس این بزرگان، شخص امام خمینی (س) قرار داشت که بالاترین جایگاه دینی، یعنی مرجعیت را دارا بود. امام خمینی، انقلاب و پیروزی آن را وام دار زنان می شمرد. چرا که آنان سبب تقویت روحیه و انگیزه انقلابی مردان شدند. حضور زنان در انقلاب، هر چند پدیده ای بی سابقه نبود و تاریخ جنبشهای سیاسی و اعتراض آمیز ملت ایران، از شور و شعور زنان مسلمان ایرانی حکایت دارد، اما با توجه به فراگیربودن انقلاب، باید گفت که آنان الهام بخش همگان بودند.

کلیدواژه: مکتب، زنان، اسلام، انقلاب اسلامی، رشد علمی بانوان

مقدمه و بیان مساله

اگر تاریخ حضور زنان را در عرصه های مختلف اجتماعی، فرهنگی، علمی و سیاسی جهان ورق بزنیم، به جرات می توان گفت حضور کنونی زن ایرانی در عرصه های مختلف کشورش نه تنها موفقیت شگرف در برابر تیرگی های دنیای امروز است، بلکه به نحوی این حضور درخشان برای تمامی کشورها به تدریج به یک الگو تبدیل می شود. این تنها مرهون پدیده قرن معاصر یعنی ظهور و بروز انقلاب اسلامی است. چنانچه به تنهایی میزان رشد علمی بانوان را پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی مورد ارزیابی قرار دهیم، به نرخ ۵۰ درصدی موفقیت و رشد تصاعدی آنها پی خواهیم برد. این در حالی است که نرخ باسوادی زنان قبل از انقلاب اسلامی حدود ۳۵ درصد و پس از آن به بیش از ۸۰ درصد رسیده است.

علاوه بر آن هم اکنون در رشته های فوق تخصصی در دانشگاه های علوم پزشکی کشور حدود ۱۸۰ نفر از اعضای هیات علمی را زنان تشکیل می دهند که این آمار قبل از انقلاب به ده نفر هم نمی رسید.

بدون تردید رهنمودهای روشنگرانه امام راحل(ره) جایگاه زن ایرانی را آنچنان ارتقا بخشید که امروز زنان ایرانی در ردیف صبورترین، متعهدترین و متخصص ترین زنان دنیا قرار گرفته اند. زنان و نقش اثرگذار آنان در دیدگاه امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری جایگاه خاصی یافته اند و این به خاطر جایگاه رفیع و ارزش هایی است که در اسلام برای زنان اختصاص داده شده، بنابراین حضرت امام(ره) و رهبر معظم انقلاب اسلامی همواره امتیازات ویژه ای برای زنان قائل بوده و هستند، لذا با تعابیر زیبا و ارزشمند از زن با ایمان یاد شده است. امام خمینی(ره) زنان را در انقلاب اسلامی جلوتر از مردان و مشوق آنها در ایجاد و تداوم نهضت خوانده اند. بنابراین فرصت های برابر رشد علمی، آموزشی، خدمات عمومی، مشارکت انتخاباتی، تامین اجتماعی و مسائل فرهنگی و... همگی گواه وجود توجه خاص به حضور فعال و موثر زن ایرانی در عرصه های مختلف پس از پیروزی انقلاب اسلامی است(مطهری، مرتضی ۱۳۸۹).

اهمیت و ضرورت تحقیق

حضرت امام(ره) بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران همواره بر جایگاه ارزشی و معرفتی زنان در جامعه تاکید کرده اند. نگاه ویژه به نقش زنان در واقع مبین فلسفه وجودی زن در نظام آفرینش و جایگاه او در اسلام و نظام جمهوری اسلامی است. کسانی که روزهای اول شکل گیری نهضت جمهوری اسلامی و سال های پرشور انقلاب را به یاد دارند قطعاً اذعان می کنند که شکل گیری انقلاب اسلامی بدون حضور و مجاهدت زنان تقریباً ناممکن بود به طوری که پررنگ شدن نقش و حضور زنان در جنبش های انقلابی سبب شد تا

ناظران با هر تفکری نتوانند منکر نقش زنان و تاثیر حضور آنان در شکل گیری بزرگ ترین حرکت سیاسی و انقلاب قرن شوند. توجه گروه های سیاسی به این قشر و نیز نیاز زنان به ایجاد فضایی برابر برای حضور در جامعه آنان را بر آن داشت تا از طرق مختلف از حرکت های انقلابی حمایت کنند. منیره غلامی توکلی یک فرهنگی و روزنامه نگار توضیح می دهد: «در واقع می توان این گونه گفت که در آن دوران گروهی از زنان مذهبی با نگاه ویژه به مسائل سیاسی و اجتماعی نیز وارد میدان شده و موجودیت خود را فریاد و البته اثبات کردند. این موفقیت در دورانی که از هر چهار زن ایرانی، یک نفر باسواد بودند، موقعیت بزرگی به حساب می آمد. این موفقیت مقدمه ای بود تا زن ایرانی از حضور ویتروینی و رشد گلخانه ای در ۱۸ NGO تحت نظر اشرف پهلوی با عنوان سازمان زنان ایران، به سوی بالندگی و حضور مستمر و موثر گام بردارد. در این راستا تفکر تشکیل مدارس دخترانه اسلامی و تشویق خانواده های مذهبی به اعزام دخترانشان به دانشگاه ها و تاسیس انجمن های اسلامی دانشجویی و ایجاد مراکز مذهبی و وجود مبلغین مذهبی زن منجر به ایجاد یک جریان روشنفکری مذهبی در دانشگاه ها شد. جریانی که زن را در تمامی شئون اجتماعی و سیاسی کشور حائز نقش و جایگاه می داند. این نگرش برگرفته از مکتب اسلام است. نگرشی که تعریف زن را تنها در واژه های زیبا و مطیع امر مرد نمی داند، بلکه زن را موجودی ناطق و انسان ساز می داند که از احترام و ارزش خاصی برخوردار است. اگر دوران انقلاب را به دو بخش قبل و بعد از دفاع مقدس تقسیم کنیم این روند بخصوص روند حضور زنان نخبه سیاسی سرعت بیشتری دارد که اینها همه و همه به دلیل کسب روحیه خودباوری و اعتماد به نفس در زنان، افزایش آگاهی و بلوغ فکری جامعه در پذیرش استعدادها و توانمندیهای آنان است که این خود دستاورد بزرگ زنان بعد از پیروزی جمهوری اسلامی به مدد هویت بخشی انقلاب و دیدگاه های رهبر کبیر آن به این قشر عظیم است. یکی دیگر از دستاوردهای انقلاب اسلامی برای زنان بازیافتن مقام انسانی (شان) و خارج شدن از منظر توجهات جنسی است. انقلاب اسلامی شیوه جدید ارزشی و نماد ارزشمندی از حیات زنان در جامعه را ارائه می کند. الگویی که هویت اسلامی متناسب با جایگاه زن را به نمایش گذاشت. زنی که نه تنها مستقل است، بلکه دارای مسئولیت در ساختمان حکومت اسلامی نیز هست.»

مفهوم انقلاب

مطالعه نظام مند مفهوم جدید انقلاب، از قرن نوزدهم میلادی آغاز شد. در فرهنگ های سیاسی و علوم سیاسی، انقلاب را چنین تعریف می کنند:

«سرنگونی یک نظام اجتماعی کهنه و فرسوده و جایگزین کردن آن با نظام اجتماعی نو و مترقی» یا «سرنگونی حکومت طبقه یا طبقات رو به زوال و جایگزین کردن آن با نظام اجتماعی جدید».

در برخی موارد هم برای تعریف عام انقلاب که هر نوع تحول اساسی را در برگیرد، آن را چنین تعریف می‌کنند: «هر نوع تحول کلی و اساسی».

انقلاب ایران اسلامی - دینی بودن

یکی از ویژگی‌های درجه اول انقلاب ایران، اسلام است؛ زیرا رهبر این انقلاب فردی روحانی و مرجع دینی بود و سازمان‌دهی آن عمدتاً از راه امکانات حوزه‌های علمیه صورت می‌گرفت؛ سازمانی که پنج عنصر و رکن اساسی داشت؛ علما و مراجع دینی، حوزه‌های علمیه و مدارس دینی، بقعه‌ها و مزارهای متبرک، مساجد و ائمه جماعات، دستجات و هیئت‌های مذهبی. بنابراین به دلیل نقش اساسی دین اسلام در شرایط انقلاب ایران، این پدیده متصف به صفت اسلامی گردیده است.

البته زمینه قوی اسلام خواهی ملت ایران، رنگ خاصی به انقلاب بخشیده و آن را در اهداف و ابزار، برتر از حرکت‌های سیاسی غیر مذهبی و ملی گرایانه قرار داده است. رهبر فقید انقلاب، پیشینه مبارزاتی ملتی را یادآور می‌شود که در هیچ کدام از نهضت‌های خود، تا به این مرحله از رشد فکری دست نیافته بود که اسلام را محور مبارزه و انقلاب تلقی کند. ملت ایران با تبعیت از رهبری الهی، آزادی و استقلال خود را در یک جمهوری متکی به ایمان مذهبی سراغ می‌گرفت (هدایتی، ابوالفضل ۱۳۸۹).

فرید هالیدی^۱ (استاد روابط بین الملل دانشگاه لندن) در مقدمه کتابی که درباره ایران تالیف کرده می‌نویسد: «انقلاب اسلامی عظیم‌ترین انقلاب تاریخ است. همه می‌دانیم این کار عظیم در پرتو عظمت شخصیت امام خمینی پا گرفت و دست‌های پر قدرت و فرمانده او بود که این امواج عظیم انسانی را به شور و هیجان و خروش واداشت.» (امام خمینی و معجزه انقلاب اسلامی - <http://tafsirafab.mihanblog.com>)

انقلاب آزادی‌بخش

از آنجا که عموماً انقلاب‌های آزادی‌بخش ملی، بر ضد سلطه خارجی شکل می‌گیرد و رژیم شاه در ایران نیز وابسته به امپریالیسم آمریکا بود و حتی خود شاه در مقاطع مختلف از جمله در کتاب "پاسخ به تاریخ" که بعد از سقوط نوشته به این موضوع اعتراف کرده است، بعضی‌ها انقلاب ایران را به عنوان حرکتی ضد امپریالیستی و در گروه انقلاب‌های آزادی‌بخش ملی قرار می‌دهند، ولی با وجود جنبه ضد امپریالیستی انقلاب و نیز وابستگی رژیم پهلوی از آنجا که اصطلاح «انقلاب آزادی‌بخش» به جنبش‌هایی گفته می‌شود که بر

^۱ Holiday.

ضد سلطه مستقیم خارجی شکل می گیرد - مانند انقلاب هند- کاربرد آن در مورد انقلاب ایران چندان مناسب به نظر نمی رسد.

ضرورت فعالیت زن ایرانی با حفظ شئونات

پیرامون حضور زن در صحنه های مختلف بویژه عرصه اجتماعی دیدگاه های مختلفی مطرح شده که می توان این نظرات را در سه بخش خلاصه کرد.

«در دیدگاه سنتی زن محکوم به خانه نشینی بود. امروزه دیدگاه به اصطلاح مدرن دیگری مبنی بر عقاید فمینیستی مطرح شده که ظاهر پررنگ و لعابی دارد، اما از درون پوسیده است. معتقدان این نظریه می خواهند زن را از همسر و فرزندانش جدا کرده و صرفاً در فعالیت های برابر با مردان غرق کنند.

دیدگاه سوم که از منظر امام راحل (ره) مطرح شد این است که زن و مرد در محیط خانواده آنچنان مشارکتی داشته باشند که بتوانند حضور موفق خود را در عرصه های مختلف پشتیبانی کنند. این گونه است که پشت هر مرد موفق یک زن موفق وجود دارد.»

«ایجاد فرصت های برابر مطالعاتی و تحقیقاتی برای زنان در عرصه پژوهش، حضور فعال زنان در هیئت های دانشگاه ها، اشتغال در امنیت کامل اخلاقی با حفظ وقار و متانت اسلامی و ده ها مورد دیگر همه گواه این است که با پیروزی انقلاب اسلامی فرصت های بالقوه زن ایرانی زمینه ظهور پیدا کرد.»

«زنان انقلابی ما با داشتن الگویی چون بانوی نمونه اسلام فاطمه زهرا (س) و حضرت زینب (س) توانستند در عرصه های مختلف انقلاب حماسه سازی کنند. در صدر اسلام و در غزوات مختلف پیامبر (ص) زنان حماسه ساز بسیاری دوشادوش مردان مشارکت داشتند. به عنوان مثال نسیبه در جنگ وظیفه اش پرستاری از افراد بود. در زمان دفاع مقدس نیز مادران بسیاری داشتیم که چند فرزند خود را راهی جبهه های نبرد حق علیه باطل کرده و چندین شهید تقدیم انقلاب کردند. این روحیه سلحشوری بانوان ایرانی که به برکت رهنمودهای امام خمینی (ره) بیدار شد و به شکوفایی رسید و به یک خصیصه بارز زن ایرانی مبدل گشت.»

«اگر در شرایط فعلی نیز این اسوه ها پر رنگ تر شوند، می توانیم با موفقیت نقش زن مسلمان ایرانی را در عرصه های مختلف تبیین کنیم.»

زن عنصر مهم فرهنگ ساز

بعد از انقلاب حرکت‌های عظیمی که در عرصه ادبیات به خصوص ادبیات داستانی انجام شده است بر هیچ کس پوشیده نیست؛ چرا که در جهات کمی و کیفی شاهد رشد قابل توجهی در این حوزه بوده ایم و خیل مستعد زنان در به وجود آوردن این تغییرات بی تاثیر نبوده اند. پس از پیروزی انقلاب اسلامی تاریخ ایران را می توان به دو دوره قبل از دفاع مقدس و بعد از دفاع مقدس تقسیم کرد. ادبیات این دوره را نیز به دو دسته قبل و بعد از دفاع مقدس تقسیم می کنند. حضور زنان در هر دو دسته ملموس و تحسین برانگیز است. در حوزه ادبیات دفاع مقدس، معرفی زنان مجاهد، خاطره نویسی از بزرگان حماسه آفرین و اشعاری در این مضامین از آثار بارز هستند.

در دو دهه اول انقلاب شاهد برپایی جلسات پرمخاطب و مفیدی در حوزه هنری در عرصه های ادبی و به خصوص شعر بودیم. پس از انقلاب زنان شاعر نقش خود را در ادبیات پررنگ تر کردند. آنان در صدد خلق شعر متعالی برآمدند. در این دوران زن شاعر، شعر را یک ضرورت اجتماعی می داند و با کسب احترام اجتماعی و حس حضور موثر در جریانات بعد از انقلاب، شعر می سراید و آنچه در ضمیر ناخودآگاه خود دارد بیان می کند.

در طی جنگ تحمیلی زن شاعر هم پای سایر مردان به دنبال جایگاه خود در ادبیات آن دوران می خواهد هنرش را آسمانی کند، یعنی قدم در مکتب دفاع مقدس و تجلیات آن بگذارد. به نظر می رسد آنها گم شده خود را یافته اند، اما به دنبال ثبتش در دفتر تاریخ می گردند.

در این دوران کلیدواژه ها دیگر ستم و آه های سرد یا آتشین از بی عدالتی های بسیار نیست، بلکه عرفان، حماسه، شهید، عشق، شهادت، و یاد زنان اسوه سوژه هستند. زن شاعر می خواهد به واسطه کلیدواژه هایی پاک و روشن خود را به بالندگی برساند و حضور خود در جامعه با مضامین جدید و واژه هایی تازه اثبات کند. اما با یک نگاهی دقیق می توان فهمید تعداد زنان نویسنده یا شاعر ایرانی بسیار کمتر از مردانند و رفع این مورد مستلزم تلاش بیشتر است. البته مسیر حرکت باز است، چرا که زنان با کسب هویت تازه و استقلال، پای به عرصه های ادبی و هنری گذاشتند. انقلاب دروازه حضور زنان را باز کرد، اگرچه این تعداد قلم به دست در برابر جمعیت هفتاد میلیونی ایران قابل مقایسه نیست و آثارشان برای ماندگار شدن نیاز به پختگی بیشتری دارد. دهه ای تجربه برای کسانی که هنوز سفر به عمق ادبیات را نپیموده اند، کم است. اما چه خوب است که مراقب باشیم مسیر حرکت را اشتباه نرویم و چون حرکتی چرخشی به مرحله قبل برنگردیم.»

توانمندی در پرتو حجاب الگوی زن موفق در جهان معاصر هویت

خودباوری و درخشش زن ایرانی در عرصه های مختلف موفقیت بزرگی است که همچون خاری به چشم کوردلان و دشمنان انقلاب فرو رفته است. بدون شک این جریان خروشان ایجاد شده برای فرصت سازی و شکفتن اندیشه های زن مسلمان ایرانی پاسخ دندان شکنی به شیطنت های غرب خواهد بود.

غرب طی سه دهه اخیر در رسانه های تبلیغاتی خود همواره سعی داشته تا تصویری مخدوش از چهره زن ایرانی به دنیا ارائه دهد. خوشبختانه در سال های اخیر موفقیت های بین المللی زنان کشورمان به حدی بوده که دیگر انکار آن امکان پذیر و حتی ناممکن به نظر می رسد.

بیگانگان با ایجاد جنگ روانی و شانتاژآفرینی تبلیغی در برابر جریان خودباوری زن ایرانی می کوشند واقعیت ها را وارونه جلوه داده و با ارائه آمار نادرست به زنان ایرانی این گونه القا کنند که از آزادی -البته به معنای فمینیستی اش- محرومند. در صورتی که در کمتر کشور جهان همچون کشورمان زن شاغل می تواند در امنیت کامل به فعالیت های مؤثر خود بپردازد.

در این نکته نمی توان تردید داشت که به برکت انقلاب اسلامی جایگاه زنان کشورمان تا به آنجا ارتقا پیدا کرده است. مقام معظم رهبری در ارزیابی از مقام و شأن زن ایرانی بر این امر تأکید می کنند که مردم و مسئولان ایران درباره وضعیت زنان از دنیا طلبکار هستند (محمدی، منوچهر ۱۳۷۰).

در جهانی که تنها شعار آزادی زنان سر داده می شود و در عمل هویت انسانی زن نشانه می رود، آیا به این نتیجه نمی رسیم که نوعی نظام برده داری جدید در قشر زنان رواج یافته و در این حراج هر آن چه که به یک زن کرامت می بخشد، از وی می گیرند؟

از این زاویه متوجه می شویم که هویت اسلامی و شأن انسانی زن، گوهراهایی به تاراج رفته بود که با پیروزی انقلاب به این قشر بازگردانده شد. به همین دلیل غربی ها هرچه قدر هم که اطلاعات دروغ منتشر کنند، دنیا درخشش زن مسلمان ایرانی را در عرصه های مختلف می بیند و چگونه می توان طلوع این خورشید را نادیده گرفت؟

▪ کسب موفقیت توأم با حفظ هویت اسلامی

ما به دور از هرگونه افراط و تفریط اعتقاد داریم زنان می توانند با رعایت مسائل شرعی به همه عرصه های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، علمی و... وارد شوند. چنین نگرشی در پیروزی انقلاب و بعد از آن در موفقیت های دوران دفاع مقدس تأثیر صد درصدی داشت. با شروع حوادث انقلاب وقتی زنان مورد خطاب قرار گرفتند، به نیروهای تأثیرگذار مبدل شدند.

در ابتدای جریان خودباوری زنان بیم آن می رفت که زن نقش اصلی خود را که همان وظیفه سنگین مادری است، فراموش کند، اما با تدبیر امام(ره) نه تنها چنین نشد، بلکه مادران بسیاری داشتیم که با ایفای نقش مادری و تقدیم فرزندانشان به انقلاب حماسه ساز شدند.»

▪ مراقب دسیسه های دشمن باشیم

رسانه های غربی سعی می کنند خیلی ظریف و خزنده سلیقه های زنان را تغییر دهند. سلاح آنها این بار خیلی مخرب تر از بمب های واقعی است. اگر در برابر چنین حرکت هایی سکوت کنیم، مطمئناً خیلی چیزها را از دست می دهیم.

▪ فراز و نشیب های حضور زن در عرصه های مختلف

یکی از جملات معروف امام(ره) این است که مرد از دامن زن به معراج می رود. این جمله بیانگر این است که از ابتدا یک تعریف ایدئولوژیک برای زنان در نگاه امام(ره) مطرح بوده است. فاطمه آجرلو نماینده کرج عضو کمیسیون آموزش مجلس شورای اسلامی با استناد به آمار می گوید: «وقتی به عرصه جهانی نگاه می کنیم می بینیم که ۶۰ تا ۷۰ درصد نیروی کار زنان هستند، اما تنها ۷ درصد مالکیت جهانی در دست آنهاست. با این همه داعیه ای که غرب پیرامون حقوق زنان دارد، چنین آماری تأمل برانگیزند. در برنامه ریزی هایی که برای بانوان در کشور داریم، هر جا حرکتی کردیم و متوجه شدیم نتیجه اش آن تعریف ایدئولوژیک مطرح از نگاه امام(ره) نیست، باید بدانیم حرکت اشتباهی داشته ایم و باید آسیب شناسی کنیم.

امروز اگر ۶۷ درصد ورودی دانشگاه ها دختران هستند، بدون شک نتیجه ای است که تحت تأثیر کلام امام(ره) تجلی یافته و به ثمر رسیده است.

برنامه ریزی ها و قانون های مصوب در شرایط فعلی باید معطوف به این باشند که زن با حفظ نقش مادری به تأثیرگذاری مثبت و موثر خود در عرصه های مختلف نیز مشغول شود.»

موانع فردی به خودباوری زنان بر می گردد. اگر زن توانایی هایش را باور نداشته باشد، چگونه می خواهد حضور مؤثر داشته باشد؟

موانع خانوادگی همان دیدگاه های پوسیده و نخ نما شده غلط هستند که نقش متعادل زن را در خانواده نادیده می گیرند. در این دیدگاه نقش مرد و زن به صورت ناعادلانه تعریف می شود. در بعد اجتماعی نیز نگرش های نامتعادل و افراط و تفریط هایی که پیرامون فعالیت زنان وجود دارد، رنج آور است.»

حضور بانوان در اجتماع این ضرورت را پدید آورده که یک سری لوایح جدید برای تسهیل کار بانوان به تصویب برسد، افزایش مرخصی زایمان، اختصاص ساعات بیشتری برای شیردهی، نگاه ویژه و انعطاف پذیر به پرستاران زن و تقلیل ساعات کاری آنها، قوانین متناسب با نقش زنان خود سرپرست و یا سرپرست خانوار در جامعه، رفع تبعیض در حقوق و مزایای زنان و مردان و... همگی از موارد و نمونه هایی هستند که می توان با همت نمایندگان مجلس پیگیری کرد و به نتیجه رساند.»

▪ مطالعات منسجم در حوزه زنان

به نظر می رسد ضروری است یک بار دیگر تعاریف را برای نسل جدید بازخوانی کنیم و به عمل درآوریم. باید تعاریف انقلابی از تعاریف فمینیستی در ذهنیت نسل جوان کاملاً مجزا شوند. منظور ما از حضور زن استثمار زن نیست. اگر زن بتواند بین نقش مادری و فعالیت های خارج از منزل تعادل برقرار کند حتی می توان از تجربیات و دانش این قشر در رده های مدیریتی بهره گرفت (هدایتی، ابوالفضل ۱۳۸۹).

با همه کارهایی که صورت گرفته باز هم فکر می کنم مطالعات ما در حوزه های مربوط به زنان کم است. بحث اخلاق و حقوق زن در خانواده، مبانی حقوق زنان، حق گرایی زنان، نقش زن در خانواده، خلأهای قانونی در ارتباط با حقوق زنان، میزان کارآمدی نقش زنان در جامعه همگی از جمله مباحثی هستند که می توان به صورت منسجم بر روی آنها مطالعه و تحقیق داشت تا پایه بسیاری از برنامه ریزی های آینده در حوزه زنان قرار گیرند (محمدی، منوچهر ۱۳۷۰).

جمع بندی

انقلاب اسلامی ایران، بی هیچ تردید معجزه ای الهی بود که به دست معجزه گر مردی از سلاله پاک پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به انجام رسید و نگاه امید مظلومان و مستضعفان جهان را به خود خیره ساخت. از ویژگیهای مهم این انقلاب، نقش دین، علماء دین و رهبری و هدایت انقلاب است. انگیزه های اصلی مردم مسلمان ایران در رویارویی با رژیم طاغوت، عمدتاً عبارت بودند از:

استقلال، خصوصاً استقلال سیاسی و فرهنگی، آزادی سیاسی و جمهوری اسلامی.

در این انقلاب حضور استوار زنان را در صحنه های قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی می توان دید. زنان ، نه تنها در پیروزی انقلاب اسلامی سهم بزرگی ایفا کردند، بلکه در تثبیت نظام جمهوری اسلامی و

تداوم انقلاب اسلامی حرف نخست را زدند و با حضور در صحنه گوناگون انقلاب اسلامی، توطئه های دشمنان را نقش بر آب ساختند.

زن ایرانی که بر اساس اعتقادات مذهبی، زمینه های لازم را داشت به برکت روشنگری ها و راهنمایی های امام خمینی از حاشیه به متن جامعه آمد. جامعه زنان مسلمان و متعهد ایرانی برپایه ایمان و عفت و صبر و هوش، حقیقت را دریافت کرد و با تلاشی روزافزون درصدد جبران عقب ماندگی های گذشته برآمد.

منابع :

- ۱- امام خمینی، صحیفه امام (بیانات، پیامها، مصاحبه ها، احکام، اجازات شرعی و نامه ها)، دوره بیست و دو جلدی، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، پاییز ۱۳۷۸، چاپ اول
- ۲- امام خمینی، ولایت فقیه، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۹۰ (چاپ بیست و چهارم)
- ۳- امام خمینی (ره) و معجزه انقلاب اسلامی، سایت جامع فرهنگی مذهبی شهید آوینی، خرداد ۱۳۹۳
- ۴- احمدی افزادی، فاطمه. (۱۳۹۱). حضور زن در شکل گیری انقلاب اسلامی ایران
- ۵- سلسله پهلوی و نیروهای مذهبی به روایت تاریخ کمبریج، ترجمه عباس مخبردزفولی، تهران، طرح نو، ۱۳۷۱، ص ۳۰۴
- ۶- محمدی، منوچهر (۱۳۷۰)، تحلیلی بر انقلاب اسلامی ایران، تهران، انتشارات امیرکبیر، چاپ سوم، ص ۸۸
- ۷- طلوعی، محمود، داستان انقلاب، تهران: انتشارات علمی، ۱۳۷۰
- ۸- مطهری، مرتضی، آینده انقلاب اسلامی ایران، تهران: انتشارات صدرا، فروردین ۱۳۸۹ (چاپ سی و یکم)
- ۹- هدایتی، ابوالفضل، دستاوردهای انقلاب اسلامی از دیدگاه امام خمینی (ره)، خبرگزاری صدای افغان (آوا)، ۱۳۸۹